

LEDER-OG NETVÆRKS KONFERENCE FOR KRISTNE OG MUSLIMER I DANMARK 2019

8.-9. NOVEMBER 2019
ROSKILDE



KRISTENT-MUSLIMSK
SAMTALEFORUM



Fotograf Mathias Svold, @mathiassvold

**RAPPORT FRA
LEDER- OG NETVÆRKS KONFERENCE
FOR KRISTNE OG MUSLIMER
I DANMARK 2019**
8.-9. NOVEMBER 2019

RAPPORT FRA LEDER- OG NETVÆRKSKONFERENCE FOR KRISTNE OG MUSLIMER I DANMARK 2019

Kendskab, venskab og fællesskab i trosmødet	4
Program fra konferencen	5
Deltagerliste	7
Glimt fra KMS 2019	9
KMS-styregruppen 2019	13
KMS 2020 i Aarhus	14
Basis for Kristent-Muslimsk Samtaleforum	15
Artikler om KMS makkerpar	20
ARTIKEL: "Kristen og muslim kæmper sammen for kvinders rettigheder"	21
ARTIKEL: "Vi skal skabe et samfund med plads til uenighed"	27
ARTIKEL: "Vi skal tale sammen, så vi kan leve sammen"	34



ANE KIRSTINE BRANDT
Konstitueret generalsekretær
Folkekirke & Religionsmøde

KENDSKAB, VENSKAB OG FÆLLESSKAB

'Hvad skal vi gøre?' Det spørgsmål må alle religiøse ledere stille sig selv, når familier med blandede baggrunde møder op for at indgå ægteskab eller få begravet en afdød. I 2019 har KMS haft fokus på de grundige overvejelser – både teologiske og sjælesørgeriske – som kræves af religiøse ledere, når religionsmødet bliver så konkret som et vielsesritual og et begravelsesritual. Hvilke erfaringer har vi? Hvad er til forhandling, og hvad er ikke til forhandling? Hvilke teologiske argumenter holder vi fast i, og hvor er der åbent for forandring? Kan der være grund til at koordinere eller sågar samarbejde – kirken og moskéen imellem?

I de meget konkrete sammenhænge hvor vores hverdag udspiller sig, og hvor mennesker mødes og stifter familie – også selvom de ikke deler tro – er der brug for religiøse ledere, som kan svare adækvat på ovenstående spørgsmål. I korte inspirationsoplæg fra religiøse ledere og ved samtaler om gruppebordene blev holdninger og erfaringer vendt og drejet.

Programmet var krydret med en vandretur langs Roskilde havn og ud ad kyststien til drivhusene i Skt. Hans Have. Undervejs talte vi ud fra de samtale spørgsmål som pastor emeritus Paul Kofoed Christiansen stillede, bl.a. 'Hvornår oplever du Guds nærvær i kirken/moskéen?'

Samtaler mens vi går kan noget særligt og en af deltagerne oplevede at: "Det er første gang i mine mange år i religionsmødesammenhæng, at jeg har haft en samtale om de oplevelser jeg har af Guds nærvær og af fællesskab med Gud."

Roskilde by, moské og stift lagde gæstfrit lokaler og stemningsfulde rammer til oplæg og samtaler.

NÆRT OG STÆRKT

Malene Fenger-Grøndahl har lavet tre artikler med interview af tre meget forskellige makkerpar (kristen/muslimsk), som bringes i denne rapport. Hvordan arbejder og samtaler religiøse ledere med udgangspunkt i deres egne lokalmiljøer? Hvilket nært og stærkt kendskab kommer der ud af det, og hvad brænder de for – sammen og hver for sig?

Læs disse og bliv klogere på religionsteologiske overvejelser over, hvad det i praksis vil sige at være religioner ved siden af hinanden i et samfund præget af sekulære institutioner og logikker.

PROGRAM FOR KONFERENCEN

Fredag den 8. november 2019

VELKOMST OG ÅBNING AF KONFERENCEN

RECITATION AF KORANEN OG LÆSNING AF BIBELEN

VELKOMST OG INTRODUKTION TIL KONFERENCEN v. formandsskabet for Kristent-Muslimsk Samtaleforum Nik Bredholt og Ahmet Deniz

RITUALMØDER I DANMARK ANNO 2019 v. Ane Kirstine Brandt i samtale med paneldeltagerne Niels Hviid, sognepræst ved Gellerup Kirke; Muhammad Khani, imam ved Imam Ali Moské; Abdul Wahid Pedersen, Muslimernes Fællesråd og Ole Lundegaard, præst i BaptistKirken.

KAN MAN GRINE SAMMEN KAN MAN LEVE SAMMEN v. Mazen Ismail

Lørdag den 9. november 2019

PILGRIMSVANDRING v. pastor emeritus ved Roskilde Domkirke Paul Kofoed Christiansen

DEN REFLEKTEREDE SAMTALE I RELIGIONSMØDET v. Malene Fenger-Grøndahl i samtale med KMS-makkerparret Karin Vestergaard og Muhterem Anik

AFSLUTTENDE BEMÆRKNINGER



Fortællingen om Abrahams gæstfrihed i Ayasofya Moskéen i Roskilde. Foto af Marie Skov

DELTAGERLISTE

Abdelhamid Hamdi	København Stormoské
Abdul Hakim Chahrouk	Islamisk Center Haderslev
Abdul Wahid Pedersen	Muslimernes Fællesråd
Ahmet Ihsan Deniz	Dansk Islamisk Trossamfund
Ahmet Polat	
Ane Kirstine Brandt	Ex officio F&R, Konst. generalsekretær
Anouar Touimi	Scandinavian Council for Relations
Arash Muhammad Khani	Imam Ali Moské
Asmat Mojaddedi	Muslimernes Fællesråd
Asta Gyldenkærne	Grundtvigsk Forum
Basri Kurtis	Det Albanske Trossamfund / Muslim World League
Chris Hull	Frelsens Hær
Czeslaw Kozon	Den Romersk Katolske Kirke
Cömert Küçükakin	Danmarksfarver
Faiza Salah	Københavns Stormoské
Gerrit Marseille	Frelsens Hær
Hanna Broadbridge	Aarhus Stiftsråd
Hial Küçükakin	Dialog Forum
Hilal Demirhan	Dialog Forum
Huzeyfe Öztoprak	DMU
Ibrahim Mawed	Moskéen i Løget
Ingrid Ank	Grundtvigsk Forum
Jens Christian Bach Iversen	Præsteforeningen
Jørgen Degn Bjerrum	Folkekirke og Religionsmøde
Karin A. Vestergaard	Folkekirke og Religionsmøde

Kefa Abu Ras	Selvstændig
Kirsten Münster	Folkekirke og Religionsmøde
Kristine Jersin	Stiftsudv. for Mission, Økumeni og Religionsmøde
Lise Christina Rasmussen	Ex officio F&R, koordinator
Lærke Lysemose Christensen	Danmission
Malene Fenger-Grøndahl	Journalist, Textur
Marianne Christiansen	Haderslev Stift
Marie Skov	Ex officio F&R, kommunikation
Muhterem Anik	Ikast Fatih Moské
Naveed Baig	Dansk Islamisk Center / Islamisk Kristent Studiecenter
Niels Hviid	Gellerup Kirke
Nik Bredholt	Religion & Samfund
Ole Lundegaard	BaptistKirken
Paul Kofoed Christiansen	Pastor emeritus, Roskilde
Per Vibskov	Nørrebro Provsti
Peter Fischer-Møller	Roskilde Stift
Povl Götke	Søbysøgård fængsel og Vollsmose Sogn
Safia Aoude	IDAM
Sarah Ziethen	Roskilde Domkirke
Stine Rørbæk Møller	Den Romersk Katolske Kirke
Søren Dalsgaard	Folkekirkens Mellemkirkelige Råd
Yalcin Dogan	Roskilde Kulturforening og Moské
Üzeyr Yüksel	Muslimernes Fællesråd

GLIMT FRA KMS 2019



I moskéen efter recitation af koranen og fortælling fra biblen. Foto af Marie Skov



Samtale om "Ritualmøder anno 2019". Foto af Marie Skov



Oplæg fra religiøse ledere om "Ritualmøder anno 2019". Foto af Marie Skov



Imens vi venter på Mazen Ismail og hans oplæg "Kan man grine sammen kan man leve sammen". Foto af Marie Skov



Muslim og kristen på vej på pilgrimsvandring. Foto af Mathias Svold



I drivhusene i Sct. Hans Have, Roskilde. Foto af Mathias Svold



Pilgrimsvandring. Foto af Mathias Svold



Pilgrimsvandring. Foto af Mathias Svold

KMS-STYREGRUPPEN 2019

Forummets aktiviteter arrangeres af en styregruppe, som blev valgt på lederkonferencen i 2018. Gruppen, der har stået for konference i 2019, bestod af følgende personer:

Formand Nik Bredholt
Næstformand Ahmet Deniz
Mariam Beklar
Recep Avsever
Henrik Abdulhamid Sørensen
Üzeyr Yüksel
Jørgen Degn Bjerrum
Gerrit Marseille
Karin Vestergaard
Per Vibskov

Danske Kirkers Råd/Den Katolske Kirke i Danmark
Dansk Islamisk Trossamfund
Imam Ali Islamisk Center
Dansk Tyrkisk Islamisk Stiftelse
Dansk Muslimske Union
Muslimernes Fællesråd
Folkekirke & Religionsmøde
Danske Kirkers Råd/Frikirkeforum
Folkekirke & Religionsmøde
Folkekirke & Religionsmøde

LEDER- OG NETVÆRKSKONFERENCE FOR KRISTNE OG MUSLIMER I DANMARK 2020



Foto af Mathias Svold

STED: Diakonhøjskolen i Aarhus

DATO: 30.-31. oktober 2020

BASIS FOR KRISTENT-MUSLIMSK SAMTALEFORUM

KMS er et netværk for kristne og muslimske ledere, som er udsprunget af en række årlige konferencer siden 2006.

KMS' formål er at fremme den fælles religionssamtale og værne om og bidrage til udviklingen af det danske samfund som et demokratisk og inkluderende samfund.

KMS' MÅL ER

- at etablere kommunikationskanaler, netværk og relationer, præget af åbenhed og tillid mellem kristne og muslimske ledere
- at identificere, analysere og bearbejde spændingsfyldte problemstillinger
- at tage initiativer, hvor kristne og muslimer i fællesskab kan bidrage til samfundets positive udvikling

KMS' mål søges opnået gennem forskellige former for samvær, samtale og samarbejde mellem kristne og muslimske ledere såsom fælles arbejdsgrupper, seminarer, konferencer, studierejser, udgivelser, pressemeddelelser mv.

KMS består af ledere fra kristne og muslimske trossamfund, organisationer, foreninger mv. i Danmark, som kan tilslutte sig KMS' formål og mål.

Ved den årlige konference nedsættes en styregruppe, som bl.a. planlægger den kommende konference. Ved konferencer og andre aktiviteter tilstræbes ligelig deltagelse af kristne og muslimer.





FOLKEKIRKE &
RELIGIONSMØDE

PODCAST OM RELIGIONSMØDE

Danmark er i dag et land med mange religioner og livssyn. Det påvirker både samfund og kirke. Lyt med når meningsdannere og engagerede i religionsmødet deler erfaringer og holdninger.

FIND PODCASTS FRA FOLKEKIRKE & RELIGIONSMØDE
www.religionsmoede.dk - eller der, hvor du lytter til dine podcasts.

KMS MAKKERPAR 2019

Som et nyt initiativ i Kristent-Muslimsk Samtaleforum er der fokus på kristne-muslimske makkerpar rundt omkring i Danmark. Læs med i de følgende artikler hvor nogle af makkerparrene beskriver deres samarbejde, fællesskab og forskelligheder.



KRISTEN OG MUSLIM KÆM- PER SAMMEN FOR KVIN- DERS RETTIGHEDER

Muslimske Kefa og kristne Povl kæmper imod patriarkalske traditioner og kvindeundertrykkende fortolkninger af religionen. Deres mål er at skabe ligestilling og gøre tro og bøn til en ressource for både kristne og muslimer. Læs artiklen på side 21-26.

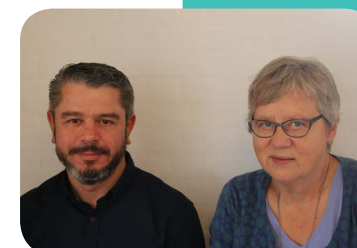
PRÆST OG IMAM: VI SKAL SKABE ET SAMFUND MED PLADS TIL UENIGHED

Niels Hviid er sognepræst i Aarhusbydelen Gellerup, og Khaled Edwan er imam samme sted. De insisterer på at tale ærligt om troen – også det, de er uenige om. Den ærlige samtale bygger på en relation, som kan holde til både mediestorme og skiftende politiske vinde... Læs artiklen på side 27-33.



VI SKAL TALE SAMMEN, SÅ VI KAN LEVE SAMMEN

Karin Vestergaard er netop gået på pension efter 22 år som sognepræst i Ikast, Muhterem Musti Anik er muslim og medlem af bestyrelsen for den tyrkiske moske i byen. I mange år har de samarbejdet for at skabe bånd mellem byens kristne og muslimer, for som troende har de meget tilfælles... Læs artiklen på side 34-41.



Kristen og muslim kæmper sammen for kvinders rettigheder

Muslimske Kefa og kristne Povl kæmper imod patriarkalske traditioner og kvindeundertrykkende fortolkninger af religionen. Deres mål er at skabe ligestilling og gøre tro og bøn til en ressource for både kristne og muslimer.



Af Malene Fenger-Grøndahl

”Vi skal lave noget for mændene. Kan vi ikke starte nogle bydelsbrødre? Vi skal have mændene med til at løfte ligestillingen, for de er jo også ofre for den ulighed, der hersker, hvor kvinderne bliver undertrykt, og mændene bliver opdraget til at være patriarker, der fastholder de usunde traditioner. Både mænd og kvinder er fanget i religionen, fordi de ikke ved bedre.”

Kefa Abu Ras taler engageret og hurtigt, og hendes samtalepartner Povl Götke lytter engageret, nikker og tilføjer: ”Mange unge mænd, også blandt de kriminelle i bandemiljøet, kan ikke finde en god måde at forvalte deres maskulinitet. De er fanget i en særlig manderolle, hvor det forventes, at de bestemmer over kvinderne og også forval-

ter faderrollen på en gammeldags og autoritær måde. I virkeligheden er de nogle stakler, for de ender ofte med at sidde ensomme tilbage, fordi kvinderne forlader dem, når de bliver klar over, at de har et valg. De gider ikke blive hos en mand, der ikke kan støvsuge eller lave mad og ikke vil lade kvinden være med til at træffe afgørelser.”

Kefa Abu Ras er bydelskonsulent i Vollsmose og specialkonsulent hos Danner, en privat organisation, der arbejder for at skabe respekt, ligeværd og lige muligheder mellem kønnene og en verden fri for vold mod kvinder og børn. Hun har palæstinensisk baggrund og er født og opvokset i Jordan, hvor hendes forældre flygtede til i 1948. I 1998 kom hun til Danmark som familiesammenført, da

hun blev gift med en palæstinensisk mand, som havde boet i Danmark siden 1992. Siden hun kom til Danmark for lidt over 20 år siden, har hun bl.a. uddannet sig til mentor og socialpædagog og har fungeret som rollemodel for integration. Hun arbejder nu i Vollsmose med kvinders rettigheder og holder desuden foredrag over hele Danmark, ligesom hun underviser kvinde- og menneskerettighedsorganisationer i Mellemøsten i kvinders rettigheder og ligestilling. I Vollsmose har hun startet projektet Bydelssøstre, som samler kvinder på tværs af alder, religion, seksualitet, sprog, nationalitet og sociale klasser.

INGEN LIGESTILLING UDEN RELIGION

Kefa er muslim, og i sit arbejde inddrager hun altid religionen aktivt, for ifølge Kefa Abu Ras er religionen en nøgle til at forstå, men også bekæmpe undertrykkelse af kvinder og patriarkalske strukturer og traditioner: ”Religion betyder meget i mit arbejde, for det ville være helt umuligt for mig at arbejde med ligestilling uden at trække på religionen. Det er fx helt centralt i forbindelse med skilsmisser. Ofte fortæller kvinderne mig om, hvordan de bliver behandlet uretfærdigt, men de tør ikke protestere, fordi de har hørt, at der står i Koranen, at en kvinde skal adlyde sin mand. Selv om mange er borgerligt viet, er det nødvendigt også at hjælpe dem med at blive skilt efter islamiske regler, for ellers kan de ikke blive gift igen,” siger hun.

Hun trækker vejret dybt og fortsætter så: ”Der findes mange idiotiske imamer, som ødelægger meget. De er med til at undertrykke mange kvinder. Hvis et muslimsk par har problemer i deres forhold, går de ofte til imamen, og så forklarer han dem, hvad mandens og kvindens rolle og pligter i ægteskabet er, og hans udlægning er nærmest altid til mandens fordel. Ved skilsmisser kræver imamerne ofte, at kvinden skal betale til manden for at blive skilt, selv om hun tværtimod har ret til at få sin medgift tilbage.”

Kefa sukker og kigger på Povl Götke, som nikker

og supplerer: ”Det er total manipulation, og det foregår ikke kun inden for islam. Det er det samme blandt mange af de migrantkristne, jeg har kontakt med. Der er fx en gruppe congolesiske kvoteflygtninge, som kommer i Vollsmose Kirke og holder gudstjeneste og møder. De hører egentlig til i pinsekirken, er karismatiske kristne med et helt andet bibelsyn end mit. Men de får selvfølgelig lov at være her, og jeg forsøger lige så langsomt at skubbe til dem og rykke ved de patriarkalske strukturer. For det er præcis den samme patriarkalisme i de her congolesiske familier som i de muslimske familier, Kefa kender,” siger han.

PRÆSTESØN OG RADIKALISERET FEMINIST

Povl Götke er præstesøn og blev selv uddannet teolog, hvorefter han i en årrække arbejdede som forsker og underviser og leder ved Center for Universitetspædagogik på Syddansk universitet. Herefter blev han lektor i religionspædagogik ved Teologisk Pædagogisk Center i Løgumkloster, der fungerer som efteruddannelses- og kursuscenter for folkekirkens præster og andre ansatte. I 2017 blev han imidlertid ansat som fængselspræst ved Søbysøgård Fængsel på Fyn, og i 2018 fik han desuden en fireårig projektstilling som udviklingspræst ved Vollsmose Kirke. Det er her, på præstens kontor, at han og Kefa Abu Ras nu sidder og fortæller om deres fælles engagement i at skabe større ligestilling mellem mænd og kvinder ved at gøre op med de patriarkalske traditioner og fortolkninger, som ifølge de to i alt for høj grad dominerer inden for både islam og kristendom.

”Blandt congoleserne er det meget tydeligt, at de er præget af nogle traditioner, som de har med fra Congo, hvor mændene tager beslutningerne, og kvinderne laver arbejdet. De congolesiske mænd er presset og klemt ind i den her manderolle og har svært ved at ændre den. De henviser til Bibelen, men ligesom med de muslimske imamer, som Kefa taler om, så misbruger de jo teksterne, fordi de plukker i dem på kryds og tværs for at finde no-

get, som kan bakke deres magtposition op,” siger Povl Götke.

Han tilføjer, at han i sit arbejde med religionshistorie har set en tydelig tendens til, at menneskers religiøse længsel efter at forstå meningen med tilværelsen er blevet – og bliver – misbrugt af mænd. ”Mænd misbruger den religiøse længsel til at skabe en magtdiskurs. Koranen og Bibelen er skrevet af mænd for mænd, og mænd har gennem historien brugt de hellige bøger til at skaffe sig privilegier på bekostning af kvinder og børn. Jeg kan ikke forstå, at kvinder accepterer at blive kanøflet med henvisning til Koranen og Bibelen. Det er sindssygt vigtigt, at man som troende – kristen eller muslim – tillader sig selv at gå på opdagelse i skrifterne og forsøge at forstå dem i en kontekst. Der står jo ufattelig mange uhyrligheder i Bibelen, som selv fundamentalisterne ikke vil leve ud; de er også selektive i deres læsning, selv om de påstår noget andet,” siger Povl, der kalder sig selv ”radikaliseret feminist”.

Både Kefa Abu Ras og Povl Götke er optaget af at skabe større lighed for kvinder og børn og sikre, at menneskerettighederne og FN’s konventioner bliver gjort til virkelighed.

”Det er så vigtigt, at vi bliver ved med at tale om menneskerettigheder, og FN’s 17 verdensmål er også ekstremt vigtige, for de handler jo også om kønnenes ligestilling. Det er faktisk min holdning, at hvis blot vi får skabt reel ligestilling, vil stort set alt det andet følge med. For giver man kvinder større økonomisk magt, bliver fattigdomsbekæmpelsen mere effektiv, børnene får uddannelse osv.,” siger Povl Götke og tilføjer: ”Jeg er meget optaget af det her, for jeg synes, at der er mange tendenser globalt set, som går i den modsatte retning, og jeg er slet ikke sikker på, at den skandinaviske model, som er nået længst med ligestilling, kommer til at sejre internationalt. Det er noget, vi må kæmpe for. Og i den sammenhæng er jeg ligeglad med, om folk er kristne, muslimer, asatroende eller buddhister. Som fængselspræst

har jeg kontakt med alle slags mennesker, og jeg er ligeglad med, hvad de tror på, men jeg er ikke ligeglad med, om de respekterer homoseksuelle, anerkender kvinders rettigheder, eller om de bruger fysisk vold i opdragelsen.”

Kefa nikker. De har en fælles sag, og de religiøse forskelle på islam og kristendom er i den sammenhæng ikke vigtige, er de enige om.

”Jeg plejer at sige, at Kefa er en muslimsk kristen, og jeg er en kristen muslim. Hvis jeg var født som muslim, ville jeg være født som muslim, men nu er jeg født som kristen, og derfor er jeg kristen,” siger Povl Götke.

Kefa supplerer: ”Vi har den fællesnævner, at vi tror på noget, der er større, det er det, vi kalder Gud. Religionen giver os anvisninger på, hvordan vi skal opføre os – og det er det, jeg tager afsæt i, når jeg går i dialog med andre mennesker. Hvordan synes de, at vi skal opføre os over for hinanden? Hvad siger deres moral og etik dem?”

KVINDEKLUB OG SOMMERLEJR

Kefa og Povl lærte hinanden at kende for et par år siden, da Povl var ansat som vikar i en præstestilling i Vollsmose, og Kefa holdt oplæg i en kvindeklub i kirken.

”Det var fantastisk at høre Kefas fortælling. Hun fortalte om sin familiebaggrund og sin egen familie. Hvordan hun har været under pres fra sin mor, og hvordan hendes mand også har været under pres for at udøve social kontrol over hende ifølge de normer, der hersker i Jordan. Men de har valgt at leve efter et skandinavisk mønster med ligeværd mellem mand og kvinde, og de opdrager deres sønner på samme måde. Det var meget interessant for mig at høre, hvordan man som kvinde og muslim kan blive i sin tro og leve på den måde, og det gjorde mig også nysgerrig på, hvordan man som mand kan rumme at leve med en kvinde, der er lige og fri. Hvordan kommer vi mænd derhen?” spørger Povl Götke og uddyber: ”Kigger man historisk på det, er det trods alt kun 50 år siden, at

vi mænd i Skandinavien holdt op med at have kvinder som en form for husslaver og begyndte at have dem som partnere i stedet.”

Kefa kommenterer: ”For mig har det været fantastisk at møde en præst, der også tager afsæt i menneskerettighederne og taler for lige rettigheder for alle, kvinder, LGBT-personer, alle nationaliteter. Det ville være fantastisk, hvis der var flere imamer, der tænkte på samme måde.”

Siden deres første møde har Kefa og Povl samarbejdet om en række projekter. Povl har blandt andet arrangeret en sommerlejr for somaliske og congolesiske familier, hvor Kefa og en af hendes kolleger lavede et rollespil om kønsroller. Her viste det sig, at kvinderne var meget optaget af det, mens mændene nærmest flygtede ud af lokalet efter ti minutter og protesterede mod hele ideen om ligestilling. De congolesiske mænd brugte bibelcitater til at argumentere imod kvindes rettigheder.

”Det viser bare, at det her ikke handler om islam, men om patriarkalske strukturer og mænds magtmisbrug,” siger Povl Götke.

MUHAMMED OG YASMIN SKAL OPDRAGES LIGE

Kefa har stor succes med at oplyse kvinder i Vollsmose om deres rettigheder og inspirere dem til at stille kritiske spørgsmål til traditioner og religiøse tolkninger. Det handler også om at give dem en bevidsthed om, at den historiske udvikling er skabt af mennesker, der har turdet at tænke nyt og tage sagen i egen hånd, mener hun.

”Det er vigtigt for mig at skabe fællesskab mellem danske, somaliske, arabiske og alle andre kvinder. At de kan spejle sig i hinanden. De danske kvinder kan godt have svært ved at forstå de arabiske og somaliske kvinder, men så prøver jeg at minde dem om, at den frihed, de har nu, har deres mødre og bedstemødre tilkæmpet sig. Omvendt kan de somaliske og arabiske kvinder lade sig inspirere af de danske kvinder,” siger hun og tilføjer: ”Det skal

komme nedefra, og det er en proces. Vi kan lære kvinderne at opdrage deres børn med ligeværd, så Muhammed også skal vaske op, og Yasmin skal rydde op på sit værelse, og de skal begge have lov at komme med på sommerlejr. Men det er en proces, som kræver meget dialog og meget tid, for det er svært, når man har med mænd at gøre, som er opdraget til at mene, at kvinden er mindre værd, fordi hun er taget fra mandens ribben. Derfor gælder det om at finde mænd, som er parate til forandring og kan blive talerør for en bevægelse, der bekæmper vold mod kvinder og børn.”

SOKRATES OG GRUNDTVIG SOM AFSÆT

Kefa opdrager selv sine to sønner til at være kritiske og selvstændige.

”De stiller mange spørgsmål til religionen. De spørger, om Muhammed var pædofil, når han kunne finde på at gifte sig med en niårig, og hvorfor deres far ifølge Koranen skal arve mere end mig. Det er sundt at stille den slags spørgsmål, og det gjorde jeg selv som barn. I mit arbejde med kvinderne bruger jeg en sokratisk tilgang, hvor jeg lægger op til, at de skal være undersøgende, nysgerrige og kritiske. Jeg beder dem reflektere over, hvorfor der ikke findes nogen kvindelige profeter, og hvad det betyder for religionen,” siger Kefa.

Povls tilgang til Bibelen er også kritisk og undersøgende.

”Jeg er grundtvigsk, og det betyder, at jeg mener, at vi er mennesker og først og fremmest, og så mænd og kvinder, børn og voksne, kristne og muslimer. Når jeg diskuterer med bibeltro danske kristne eller med de congolesiske pinsekristne, plejer jeg at påpege, at Bibelen er fuld af eksempler på, at Jesus bryder med normerne og insisterer på at være sammen med dem, de andre ikke anser for ligeværdige. Når disciplene forsøger at holde kvinder og børn væk, irettesætter han dem. Han sætter sig ved brønden i Samaria og taler med en kvinde, som har haft mange mænd og derfor er udstødt. Disciplene repræsenterer den patriarkal-

ske dagsorden, mens Jesus repræsenterer et brud med den. Så er spørgsmålet, om vi vil lade os inspirere af Jesus eller af disciplene,” siger han.

PRÆST OG IMAM I SAMME PERSON

Povl Götke erkender, at mange missionske præster vil sige, at det ikke er kristendom, han prædiker og praktiserer.

”Jeg har også arrangeret muslimsk bøn i fængslet. En af de indsatte kunne recitere Koranen på arabisk, så det stod han for, og jeg deltog i bønner på lige fod med de andre. Jeg stod på strømpefodder og skulder ved skulder med gutterne, og de syntes, at det var fantastisk, at jeg var med på deres præmisser. Jeg bliver jo ikke muslim af det. Jeg kender også en præst, der tidligere har været muslim, og når han savner sin muslimske bønsskik, laver han en muslimsk bøn på sit kontor,” fortæller Povl Götke.

I Søbysøgård Fængsel er der både muslimske og kristne indsatte, og selv om der også kommer imamer i fængslet, taler mange af de muslimske også gerne med Povl Götke.

”Hvis imamen repræsenterer en anden muslims retning end den, de kender til, eller taler et andet sprog, vil de nogle gange hellere tale med mig. I begyndelsen af måneden går jeg rundt og deler de islamiske bedetider ud til de muslimske indsatte og hjælper dem med at udpege bederetningen, så de kan bede i deres celler. Jeg opfordrer dem til at få et bønsliv, for jeg tror på, at det virker afradikalisende. I det hele taget er jeg overbevist om, at tro og bønsliv er en stor ressource, ikke mindst når man sidder i fængsel, hvor man er spærret inde i sin celle mere end halvdelen af døgnet,” siger han og fortæller, at han også har lavet bedekranser til de indsatte. Kransene har perler i forskellige farver og kan bruges af alle uanset religion. ”Det er en pendant til mindfulness. Man kan bruge de forskellige perler til at meditere over, hvem ens Gud er, hvad en glæde, sorg og håb er.”

Povl Götke kalder sig nogle gange præst og imam

i samme person. Men kan man virkelig være det?

”Ja, hvis man siger, at en præst og en imam er en, der lytter og trøster og fungerer som medvandrers, så kan man være både præst og imam,” siger han.

FÆLLESSKAB I LIV OG DØD

I det hele taget mener Povl og Kefa, at det er nødvendigt, at både kristne og muslimer bliver mere åbne for at dele liv, hverdag og også ritualer og fysiske rum. For når kristne og muslimer lever sammen og bliver gift, opstår der behov for nye fleksible måder at tackle livets store og små begivenheder på i fællesskab.

”Jeg kender for eksempel til en mor, hvis søn var konverteret til islam. Da han døde og skulle begraves, blev hun som kvinde og kristen afskåret fra at deltage i begravelsen. Det var nærmest ubærligt for hende,” fortæller Povl Götke.

Og Kefa Abu Ras supplerer: ”Min kusine blev gift med en dansk mand, der konverterede til islam. Da han døde, ønskede hans mor, at han skulle begraves kristent, for hun havde jo fået ham døbt og opdraget ham som kristen. Men min kusine ønskede, at han skulle begraves muslimsk, som han selv havde givet udtryk for, at han ønskede. Det lykkedes mig at få dem forliget og fik arrangeret det sådan, at der først var et bisættelsesritual i en kirke, og derefter blev kisten fragtet til moskeen, hvor en imam stod for et islamisk ritual.”

KIRKEN SOM MØDESTED

Som udviklingspræst i Vollsmose ønsker Povl Götke at gøre kirken til medspiller i lokalsamfundet for alle borgere og en fysisk ressource, som alle beboerne opfatter som deres.

For nylig arrangerede han en høstfest i samarbejde med Vollsmose Biavlerforening og Foreningen Respect - med honning som tema. Temaet var ifølge Povl Götke oplagt, fordi honning spiller en stor rolle i både islam og kristendom.

”Det er gudernes nektar. Honning er så at sige et tværkulturelt produkt, som de fleste religioner

kan være fælles om,” siger han.

”Med mit grundtvigske udgangspunkt er det naturligt, at vi mødes som mennesker først og fremmest. Jeg vil også gerne lave sorggrupper og børneklubber, hvor vi er blandet på tværs af religion og nationalitet,” siger han.

Kefa oplever, at der blandt nogle af de muslimske kvinder er et forbehold over for at træde ind i et kirkerum, fordi de frygter, at nogle vil forsøge at omvende dem, eller fordi de har hørt, at det er i strid med islam. Men selv har Kefa ikke noget problem med at være i en kirke, tværtimod.

”Jeg kan godt lide, at mænd og kvinder kan være i samme rum i kirken. I Jordan kom jeg aldrig i moskeen, for min mor lærte mig, at kvindernes moske var i hjemmet. Og i moskeen skulle kvinderne sidde for sig selv på øverste etage og havde deres egen indgang. Min mand tager til fredagsbøn, men jeg tager ikke med, for jeg vil ikke være et sted, hvor jeg skal gemmes væk. Til gengæld går jeg jævnligt ind og sætter mig i en kirke, hvis jeg har brug for at finde ro. Det bliver jeg jo ikke kristen af,” siger hun.

MÆNDENE SKAL PÅ BANEN

Kefas børn går i katolsk skole. Hun valgte bevidst en kristen skole til dem, fordi hun vidste, at de der ville blive undervist grundigt i både kristendom, islam og jødedom. Og hendes sønner har begge været meget glad for kristendomsfaget, fordi det giver dem mulighed for at reflektere og analysere forskelle på de religiøse traditioner.

”Min yngste søn valgte at lave en opgave om synet på abort i inden for islam, jødedom og kristendom, og han endte med at konkludere, at han var stolt af at være muslim, fordi det muslimske syn på abort ligger tættest på den lovgivning, vi har i Danmark. Men han stiller samtidig spørgsmål ved den manglende ligestilling i nogle af versene i Koranen,” fortæller Kefa.

Både Kefa og Povl mener, at det er vigtigt at arbejde på, at både kvinder og mænd reflekterer over

de religiøse traditioner og bliver motiveret til at gøre op med de patriarkalske traditioner.

”For et par uger siden var jeg i Palæstina for at undervise, og der deltog jeg i en demonstration imod æresdrab og for kvinders rettigheder. Det glædede mig at se, at der også var mange unge mænd med til demonstrationen,” siger Kefa.

Og hun håber, at en lignende bevægelse vil brede sig til Vollsmose.

”Nogle af mine mandlige venner føler, at jeg nedgør brune mænd, når jeg taler om den vold, der finder sted mod kvinder. De føler, at de bliver stigmatiseret. Mit svar til dem er, at de må stå frem og fortælle, at de respekterer kvinder og ser dem som ligeværdige med mænd. De må vælge side og være med til at nedbryde fordommene,” siger hun.

”Povl og jeg har også talt om at få en imam og en præst og en rabbi til at komme og tale om kvinders rettigheder inden for deres respektive religioner,” tilføjer hun.

Povl Götke nikker. ”Ja, så kommer der 197 kvinder og tre mænd. Men vi må begynde et sted,” siger han.

Oktober 2019

Præst og imam: Vi skal skabe et samfund med plads til uenighed

Niels Hviid er sognepræst i Aarhusbydelen Gellerup, og Khaled Edwan er imam samme sted. De insisterer på at tale ærligt om troen – også det, de er uenige om. Den ærlige samtale bygger på en relation, som kan holde til både mediestorme og skiftende politiske vinde, siger de.



Af Malene Fenger-Grøndahl

I slutningen af september var sognepræst fra Gellerup Kirke Niels Hviid og imam i Fredens Moské i Gellerup Khaled Edwan på en fælles rejse til Libanon. De deltog i en konference om dialog sammen med andre kristne og muslimske ledere fra Danmark, Libanon, Syrien og Jordan, som var arrangeret af den danske missions- og udviklingsorganisation Danmission. Egentlig havde de to århusianske religiøse ledere ikke rigtig tid til at tage fire-fem dage ud af kalenderen for at rejse til Mellemøsten, og de tænkte begge to, at det var begrænset, hvad de havde at bidrage med. For hvor unik var deres relation og forholdet mellem kirke og moské i Aarhus-bydelen Gellerup egentlig? "Men undervejs gik det op for os, at vi faktisk er

nået langt med dialogen i Gellerup. Det var ret overvældende at se reaktionerne fra de andre, da vi fortalte om vores samarbejde. Bare det, at vi to – en imam og en præst – var rejst af sted sammen og havde et helt afslappet og venskabeligt forhold – gjorde dybt indtryk på dem. De tog en masse billeder af os, som de lagde på Facebook. Vi blev billedligt talt båret frem i guldstol," fortæller Niels Hviid.

Khaled Edwan nikker og supplerer: "Det var en virkelig dejlig oplevelse at møde så mange forskellige mennesker med så forskellig religiøs baggrund – shiamuslimer, sunnimuslimer, mange forskellige slags kristne, drusere osv. – og opleve, at de alle arbejder for, at vi skal kunne leve sammen trods

vores forskelligheder. Jeg er selv sunnimuslim, og jeg har aldrig siddet så tæt sammen med en shia-muslim eller diskuteret religion med druser, som jeg gjorde under konferencen," siger han og uddyber: "Når jeg er sammen med kristne i Danmark, er det den protestantiske kirke, der fylder mest, fordi den repræsenterer flertallet i Danmark. Jeg har kendskab til et par katolikker, men ellers er de mest protestanter, jeg møder. I Libanon mødte jeg maronitter og mange andre kristne grupper. Det var en vigtig oplevelse for mig, for selv om jeg som muslim ønsker for andre, at de også bliver muslimer, så ved jeg, at det aldrig kommer til at ske, og derfor er det en stor oplevelse for mig at møde så mange andre, der også arbejder for, at der skal være respekt mellem de religiøse grupper. Det er det, der skal til, hvis vi skal have en reel dialog og skal skabe en verden, hvor vi kan leve sammen trods forskelligheder. I Libanon mødte jeg en masse mennesker, der kæmper for præcis det samme som mig."

Han tilføjer, at da han begyndte at virke som imam for 12-13 år siden, var hans motivation især at få mulighed for at vise folk, at hans religion har krav på respekt, og at han tilsvarende viser respekt for andres religion.

"Det har været essensen i mit engagement i dialog, og derfor var det en virkelig god oplevelse at møde andre, som kæmper samme sag," siger Khaled Edwan.

JULEFEST, RAMADANMIDDAG OG BESØG I HELLIGHUSE

Niels Hviid nikker. Interviewet finder sted på hans kontor i underetagen i Gellerup Kirke en fredag formiddag. På reolerne står teologiske bøger, og der hænger farvelagte tegninger med motiver fra Bibelen, ligesom der hænger billeder med kristne motiver. På bordet står kaffe, te, frugt og chokolade. Niels Hviid er opvokset i en kristen familie og er gift med en teolog, med hvem han har tre børn, som er opdraget med bordbøn og salmesang.

"Som kristne kan vi have en tendens til at være blufærdige omkring vores tro eller tænke, at vi kan støde andre ved at vise vores trospraksis. Men jeg tror, at vi skal gøre det modsatte. Vi skal vise vores tro åbent frem for at afmystificere den. Vi har inviteret hinanden indenfor i vores hellige rum, så muslimerne har set, hvordan vi holder gudstjeneste, og de kristne har overværet den muslimske bøn. Vi skal stå ved, hvem vi er, og lade de andre selv sætte grænsen for, hvor meget de ønsker at deltage i," siger Niels Hviid, der ofte har haft grupper med på besøg i Fredens Moske, hvor bl.a. Khaled Edwan har vist rundt. Kirken inviterer også til julemiddag for kristne og muslimer, ligesom Fredens Moske har inviteret til ramadanmiddag. Det var nogle af de ting, de fortalte om ved konferencen i Libanon, hvor de to dialogmakker fra Gellerup var inviteret med for at lære af de andre, men også for at fortælle om deres egne erfaringer med dialog og samarbejde i hverdagen. Og konferencen gav inspiration og var også med til at skærpe Niels Hviids bevidsthed om, hvor langt kristne og muslimer, kirke og moske, allerede er kommet på dialogvejen hjemme i Gellerup, fortæller han.

"Turen til Libanon var bare et sansebombardement af indtryk på meget kort tid. Vi var på flere ture uden for Beirut, hvor vi bl.a. var til nogle møder med højtstående religiøse ledere. De sad ved siden af hinanden og brugte meget lang tid på en masse blomstrende høflighedsfraser og overvejelser over, hvad dialog er, og talte mindre om konkrete erfaringer af det gode samliv før, under og efter borgerkrigen," siger Niels Hviid og uddyber: "Der var helt klart en kulturforskel mellem det arabiske og danske, hvor vi i Danmark er mere vant til at sige tingene direkte uden omsvøb, men det handlede tydeligvis også om, at der i Libanon var nogle dybe ar efter borgerkrigen. Selv om krigen sluttede for snart 30 år siden, var der mange ting, som stadig var meget følsomt og betændt. Nogle af de religiøse ledere fortalte, at de ikke

havde siddet i samme rum og talt sammen, siden borgerkrigen sluttede. Og der var mange ting, de tydeligvis ikke kunne tale om eller gøre sammen endnu. Der var virkelig meget på spil, for de kender jo til, at forholdet mellem forskellige religioner kan udvikle sig til blodig alvor. Så var det pludselig lettere at forstå, at de nærmest måtte begynde forfra med lange høflighedsfraser og med at tale om, hvad dialogens væsen er,” siger Niels Hviid.

Khaled Edwan supplerer: ”De talte meget om dialog som målet i sig selv. I min tale på konferencen pointerede jeg, at dialog blot er et middel til at nå et større mål. Og dialogen skal være ærlig, for at man kan nå derhen, hvor man kan skabe noget godt sammen. Når man har talt om de ting, som man er uenige om, behøver man ikke at frygte at komme til at chokere hinanden eller sige noget, som kan skabe problemer, når man står midt i en praktisk opgave, man gerne vil løse sammen,” siger Khaled Edwan.

Han nævner, at han er med i en dialoggruppe i Aarhus, hvor kristne og muslimer mødes for at tale om deres tro, og i den gruppe er der en meget direkte og ærlig tone. Niels Hviid er også begyndt at deltage i gruppens møder, efter at han havde hørt nogle af de kristne deltagere omtale den som det forum, hvor de efter flere årtiers dialogerfaringer havde oplevet den største grad af ærlighed og åbenhed.

VORES BØRN SKAL VÆRE GODE VENNER

Ærligheden har været en ledetråd i den dialog og det samarbejde, der har været mellem præsterne i Gellerup Kirke og imamerne i Fredens Moske i Gellerup, mener både Niels Hviid og Khaled Edwan. Deres forgængere og kolleger har været og er fortsat involveret i dialogen, så de bygger videre på at arbejde, som allerede var godt i gang, da de begyndte at virke som præst og imam i området for 12-13 år siden.

Niels Hviid blev sognepræst i Gellerup Kirke i 2007 efter at have arbejdet som leder af den internatio-

nale linje på Diakonhøjskole i Aarhus. Da han søgte jobbet som præst i Gellerup, var det blandt andet, fordi områdets store mangfoldighed tiltalte ham og virkede som en både stor og spændende udfordring. Og sådan viste det sig også at være.

”Mangfoldigheden og samtalen med anderledes troende er en kæmpe berigelse for mig, så det er en af grundene til, at dialogen med områdets muslimer fylder meget i min hverdag. Selvfølgelig kunne jeg snildt få tiden til at gå uden at tale med Khaled eller andre muslimer i området. Men jeg opfatter det som en helt naturlig og nødvendig del af mit virke som præst,” siger han og uddyber: ”Der er dels et samfundsmæssigt perspektiv, der handler om, at vi skal skabe det her samfund sammen. Vi har børn i de samme daginstitutioner og skoler, og vores børn skal være gode venner og bygge samfundet op sammen. Jeg ønsker for mine børn, at de kan få samme oplevelse af mangfoldighed, som noget, der gør verden som helhed og også deres verden større. Jeg ønsker, at de skal lære at navigere trygt i en mangfoldig verden, og jeg ønsker for alle – også unge med anden etnisk baggrund end dansk og de unge med muslimsk baggrund – at de skal føle sig rummet og anerkendt som dem, de er – med deres trosmæssige og kulturelle bagage. Jeg møder indimellem unge muslimer, som ikke føler, at de kan være en fuldstændig legitim integreret del af det danske samfund. Mit ønske er, at vi kan forære hinanden det rum, hvor vi kan være os selv og stå ved os selv.”

AT STIFTE FRED OG FORSTÅ FORSKELLE

Derudover er der et trosmæssigt eller teologisk aspekt, som også er vigtigt, forklarer Niels Hviid: ”Som præst og kristen er jeg sendt med et budskab. Jeg tror på Jesus Kristus, som kaldes fredsfyrsten, og når jeg gør det, må jeg gå i hans fodspor og forsøge at være fredsstifter. I saligprisningerne i Bjergprædikenen siger Jesus ’salige er de, som stifter fred’. Så enkelt er det faktisk. Derfor må jeg forsøge at være med til at stifte fred, og i et områ-

de som Gellerup kan det ikke lade sig gøre uden at bygge tillidsfulde relationer op på tværs af religiøse skel,” siger han med henvisning til den store etniske og religiøse mangfoldighed i området, hvor kun omkring 25 % af beboerne er medlem af Folkekirken.

Khaled Edwan er enig.

”Dialog bliver ofte omtalt som noget, der bare handler om at snakke hyggeligt sammen om det, man er enige om. Men for mig er dialog noget andet. Dialog er nødvendig, ikke kun mellem muslimer og kristne, men mellem alle mennesker i et samfund. For vi er forskellige, og hvis vi skal kunne mødes på trods af de forskelle, skal vi tale sammen for at forstå forskellighederne. Hører jeg om Niels og hans tro fra en tredje part, vil jeg meget let få et unuanceret og negativt billede af ham. Men når jeg hører ham selv fortælle om sin tro, får jeg en helt anden forståelse af, hvad han mener, og jeg møder ham som menneske og ved, at han ikke kun repræsenterer det, vi er uenige om,” siger han. Khaled Edwan er 30 år, uddannet sundhedsteknolog, gift og far til to børn på 2 og 4 år. Han har palæstinensisk baggrund og er født i Libanon, men har boet i Danmark, siden han var tre år. Trods sin unge alder har han allerede mange års erfaring som imam. Som 17årig begyndte han at prædike ved fredagsbønnen i nogle af de mindre moskeer i byen, og som 18årig blev han fast imam ved fredagsbønnen i Fredens Moské, hvor der ofte kommer omkring 500 mennesker til middagsbøn om fredagen og over 1000 ved de store højtider. Desuden er han medlem af bestyrelsen i Arabisk Kulturforening, som driver moskeen.

”Min far er imam, og religion har altid betydet meget for mig. Jeg kunne recitere hele Koranen, da jeg var 15 år, og da mange synes, at jeg har en god stemme til at recitere Koranen og desuden taler både arabisk og dansk, blev jeg opfordret til at lede fredagsbønnen og holde prædikenen. Det var stort og ret overvældende for mig, da jeg første gang stod over for op mod 1000 mennesker

og skulle lede fredagsbønnen og prædike for ’det halve Aarhus,’” siger han med et smil.

Alt arbejdet er ulønnet, men Khaled Edwan bruger meget tid på det, for religionen er vigtig for ham, og derfor er han også optaget af dialogen med andre, for hvem troen er alvor. I samtalerne med Niels Hviid er der netop plads til både alvor, humor og ikke mindst ærlighed, siger han.

”Vi er enige om meget, og vi har begge et billede af en barmhjertig og nådig gud, men vi er også uenige om noget meget grundlæggende, for Niels tror på, at Jesus var 100 % menneske og 100 % gud, og det kan jeg aldrig som muslim tilslutte mig. Hvis nogen spørger mig, om de kommer i paradiset, hvis de ikke tror på profeten Muhammed, kunne jeg vælge at tale udenom, men jeg er ærlig og siger, at nej, jeg tror ikke, at man kan komme i paradiset uden at tro på profeten. Det kan lyde hårdt, men jeg mener, at ærlighed skaber det tillid,” siger han. Niels Hviid supplerer.

”Vores relation er tillidsfuld, og derfor har vi fuld frihed til at tale ærligt. Jeg har frihed til at sige, at den eneste vej, jeg kender til frelse, er gennem Jesus Kristus. Jeg ved ikke, om Gud har andre veje, og Guds nåde og kærlighed overrasker gang på gang. Men indtil videre må jeg sige, at jeg kun kender den ene vej til frelse, og den tro er det, der skaber glæde, mening og håb i mit liv. Det siger jeg åbent, og så er det take it or leave it,” siger præsten med et smil, der afslører, at han ikke har nogen forestilling om, at imamen vil blive kristen.

AT GENKENDE SIG SELV I DEN ANDENS ORD

De to diskuterer fortsat teologi, og de mange samtaler betyder ifølge Niels Hviid, at kendskabet til den andens religion er blevet meget nuanceret. ”Når Khaled formulerer, hvilke forskelle der er i vores gudsbillede, og han fx omtaler kristnes tro på treenigheden, så taler han om min tro på en måde, så jeg kan genkende mig selv i det. Havde han fx i stedet sagt – som nogle muslimer kan finde på – at kristne tro på tre guder – ville jeg ikke

kunne genkende mig selv i de. Men Khaled fortæller meget loyalt, hvad kernen i den kristne tro er, og det er et fremragende eksempel på, hvad den gode dialog er og kan. At gengive den andens tro med ord, den anden kan genkende sig selv i, er en af det vigtigste byggesten i dialogen.”

Khaled tilføjer: ”Det kan lade sig gøre, fordi jeg har siddet sammen med mange kristne og lyttet til dem og hørt, hvilke begreber de selv bruger i om deres tro. På samme måde ønsker jeg, at andre bruger ord om min tro, som jeg kan genkende mig selv i. Som muslim oplever man ret ofte, at det ikke er tilfældet i mediernes omtale af ens religion, så derfor betyder det meget for mig at tale direkte med andre mennesker og få mulighed for at forklare mig med egne ord.”

Mediernes indflydelse blev tydelig i foråret 2016, da TV2 sendte dokumentarserien ”Moskeerne bag sløret”, hvor bl.a. imamer i Fredens Moske var blevet optaget med skjult kamera, mens de vejledte og rådgav muslimer. Det fremstod, som om imamerne rådgav kvinder til at blive i voldelige eller undertrykkende ægteskaber, og i det hele taget blev imamerne fremstillet som utroværdige og som om de talte med to tunger. Dokumentarserien blev kritiseret fra flere sider for at være manipulerende og give et fordrejet indtryk af virkeligheden, men den fik alligevel voldsomme konsekvenser for bl.a. flere muslimske foreninger i Gellerup, herunder Arabisk Kulturforening og Fredens Moske, da udsendelserne fik et flertal af byrådspolitikerne i Aarhus til at stille planerne om at give tilladelse til opførelse af en stormoské i Gellerup i bero. For Khaled Edwan var det et eksempel på, at mediernes magt kom til at overtrumfe den direkte dialog og den tillidsfulde relation.

”Vi har samarbejdet med Aarhus Kommune i 15 år, og de kender os ud og ind, og så tager de en drastisk beslutning ud fra en tv-dokumentar, som er lavet for at appellere til følelserne og fordrejer tingene. De sagde til os, at tilliden var væk, men vi synes jo netop, at deres reaktion var et brud på

tilliden. Og mange muslimer og imamers tillid til medierne led et knæk,” siger han.

Gellerup Kirke bakker fortsat de muslimske foreningers ønske om en fælles moske op, og bl.a. Niels Hviid har offentligt udtalt kirkens støtte til opførelse af en moske i Gellerup

”Vores udgangspunkt ind i den offentlige debat har været at sige, at vi forstår værdien af smukke rammer om trosudøvelsen, og vi kan derfor godt forstå, at vores muslimske brødre og søstre læn- ges efter at få sådanne rammer. Det har været vigtigt for os at være solidariske og udtrykke det,” siger han.

Efterfølgende blev der arrangeret et møde om mediernes rolle med deltagelse af repræsentanter for de muslimske foreninger og kirken, hvor flere redaktører og journalister forklarede deres syn på sagen. Indtrykket, som Niels Hviid og Khaled Edwan sad tilbage med, var dog først og fremmest, at medierne forsvarede deres ret til at operere med konflikt som det væsentligste kriterium for deres dækning, og at de ikke følte noget ansvar for, hvilke konsekvenser disse konflikthistorier fik for fx forholdet mellem muslimer og kristne.

SAMTALE OM SKRIFTSYN

Noget godt kom der dog ud af sagen med tv-dokumentaren, fortæller Niels Hviid.

”Bestyrelsen i Fredens Moské besøgte os præster i kirken og spurgte os, hvordan vi tackler, når medier eller andre stiller kritiske spørgsmål til vores helligskrifter og de kontroversielle ting, de indeholder. Vi havde en meget givende samtale om skriftsyn og brug af helligskrifter. Jeg sagde bl.a., at jo, der står ting i Bibelen, som kan være svære at forsvare, og der er mit udgangspunkt, at der er et grundudsagn i Bibelen om Gud, som jeg udlægger alt andet i Bibelen ud fra, nemlig at Gud er kærlighed. Ud fra det lillebitte vers læser jeg resten af Bibelen og udlægger det, der er problematisk. En af muslimerne nævnte, at der tilsvarende var en tradition for at læse Koranen sådan, at de

klare steder belyser de uklare. På den måde kom der en dybt relevant samtale om syn på og brug af helligskrifter ud af det,” siger Niels Hviid og tilføjer, at han og hans kolleger opfattede det som en stor tillidserklæring, at moskeforeningen spurgte dem til råds.

Khaled Edwan nikker og siger, at det netop er i den slags situationer, at den tillidsfulde relation, som er opbygget gennem mange års ærlige samtaler, viser sit værd. Og den slags situationer opstår jævnligt i Gellerup, når kræfter udefra forsøger at skabe splid og mistillid mellem muslimer og kristne og mellem etniske danskere og unge med minoritetsbaggrund.

”Allerede efter terrorangrebet 11. september 2001 var der præster og imamer herude, der gik sammen og lavede en fælles markering for at vise deres afstandtagen til terrorismen og til det had, der blussede op mod muslimer. Det var et eksempel på det gode naboskab, som er bygget op gennem mange år. Et nyligt eksempel er fra i år, da Rasmus Paludan begyndte med sine koranafbrændinger og demonstrationer. Der var virkelig stor frustration herude, og det var enormt vigtigt, at der var en gruppe fra kirken, som gik med i den demonstration mod vold og racisme, som blev arrangeret. For muslimerne blev det tydeligt, at vi var solidariske med dem, og for os var det godt at høre, hvordan nogle af muslimerne trådte op og forsvarede ytringsfriheden,” siger Niels Hviid.

Khaled Edwan fortæller, at han i den periode holdt en tale ved fredagsbønnen, hvor han forklarede, at de politifolk, der beskyttede Rasmus Paludan, blot gjorde deres arbejde og sikkert ikke sympatiserede med ham.

”Men jeg sagde også, at der sikkert også er politifolk, som beskytter moskeen ved visse lejligheder, som gør det, selv om de ikke bryder sig om islam. Det er styrken ved vores demokrati. Derfor skal de unge, som er vrede på Rasmus Paludan eller Dansk Folkeparti, selvfølgelig heller ikke lade det gå ud over fru Jensen i Føtex eller lave hærværk

mod kirken,” siger Khaled Edwan.

Gellerup Kirke har en del gange gennem årene været udsat for hærværk, og når det er sket, har folkene fra Fredens Moské sendt en støtte-mail, ligesom kirken har sendt en hilsen, når moskeen har været ramt af hærværk. Og til jul sidste år modtog kirken traditionen tro et julekort fra moskeen – det eneste håndskrevne julekort, som kirken modtog det år.

Gennem årene har kirken og moskeen desuden arrangeret fælles indsamlinger til fordel for bl.a. børnehaver i Libanon, et projekt i Somalia samt Kirkens Korshær i Aarhus, og præster og imamer har deltaget i en række dialogmøder i Aarhus Vest om bl.a. lov og ret og radikaliseringsprojekt, som involverer en række skoler i området.

KONVERTINGER OG BEGRAVELSER

Men hvad med konverteringer og tværreligiøse ægteskaber? Hvordan påvirker de relationen mellem kirke og moske, og hvordan mener Niels Hviid og Khaled Edwan, at man skal forholde sig til det? ”Det er ikke noget, jeg har meget erfaring med, men selvfølgelig er der eksempler på det, og der er det mit udgangspunkt, at man skal respektere den beslutning, som den enkelte har taget omkring sin tro,” siger Khaled Edwan.

Niels Hviid er sådan set enig, men nævner dog et konkret eksempel, hvor der opstod et dilemma.

”Jeg blev kontaktet af en kristen familie, hvis søn var død ung på en meget tragisk måde. Sønnen var konverteret til islam, men havde ikke sagt det helt eksplicit over for familien. Han var blevet gift med en muslimsk kvinde og var holdt op med at spise svinekød, men de har ikke spurgt ham direkte, om han gør det af respekt for sin kone, eller fordi han selv er blevet muslim. Så først da han dør helt uventet, og de taler med hans enke, finder de ud af det. De tænker, at de gerne vil lave en fælles højtidelighed i forbindelse med hans død. De

er med på, at han skal begraves muslimsk, for det var jo hans valg at blive muslim, men de vil gerne have en kristen højtidelighed også, fordi de simpelthen ikke kan se, hvordan de skal komme igennem sorgen, hvis de ikke får mulighed for at høre det kristne evangelium ind i den situation. Nogle skal forkynde det kristne håb for os, ellers kommer vi ikke igennem det, sagde de. Så de beder mig lave en højtidelighed i kapellet sammen med en imam,” fortæller Niels Hviid

”Jeg kontakter Naveed Baig, der er hospitalsimam, og han er helt med på det, og vi laver en fælles ceremoni i kapellet, hvor han holder en muslimsk tale, og jeg holder en kristen tale. Bagefter siger den kristne og muslimske familie, at kan de komme igennem den enorme sorg sammen, så er det et sted at begynde på verdensfreden. Vi må kunne ledsage hinanden i vores sorg, er de enige om.”

Niels Hviid fortæller, at han også kender til en ’modsat’ historie med en muslimsk familie, hvis datter er død. En præst har kontaktet familien og insisterer på at begrave datteren, og det forstår familien ikke. Det viser sig så, at datteren er konverteret uden at fortælle sine forældre det, og det er et stort chok for dem, som lige skal bundfælde sig. Men det ender med, at de finder en løsning, hvor der bliver holdt både en muslimsk og en kristen ceremoni.

Khaled Edwan lytter til Niels Hviids beretninger og gentager, at han mener, at man skal strække sig så langt, man kan, for at følge den afdødes ønske i stedet for at lave flere religiøse ceremonier for at imødekomme de efterladtes ønsker og behov.

”Jeg ville personligt ikke være tilfreds med, hvis jeg var død, at der blev holdt en ceremoni, som stred imod min tro. Så af respekt for den afdøde synes jeg, at man skal holde en ceremoni, som svarer til, hvad han eller hun ønsker. Hvordan vi så som præst eller imam hjælper de efterladte, må der være andre muligheder for end at holde en begravelse eller ceremoni, der strider imod den afdødes tro,” siger han.

Niels replicerer: ”I kristen forstand er begravelsen ikke et sakramente, og derfor tænker jeg, at den ikke gør nogen forskel i forhold til den døde, men at den er en sjælesørgerisk handling over for de efterladte.”

Khaled svarer: ”Vi ser lidt anderledes på det islamisk. Selve begravelsen er for den afdøde, men det efterfølgende er for de efterladte.”

Niels Hviid smiler. ”Det er præcis sådan, det er med den gode dialog. Der dukker hele tiden nye spændende emner op.”

Oktober 2019

Vi skal tale sammen, så vi kan leve sammen

Karin Vestergaard er netop gået på pension efter 22 år som sognepræst i Ikast, Muhterem Musti Anik er muslim og medlem af bestyrelsen for den tyrkiske moske i byen. I mange år har de samarbejdet for at skabe bånd mellem byens kristne og muslimer, for som troende har de meget tilfælles, selv om der er meget, de aldrig bliver enige om.



Af Malene Fenger-Grøndahl

”Er Beirut ikke en meget spændende by? Der bo jo mange forskellige grupper, armeniere, kristne af forskellig slags, shia- og sunnimuslimer. Jeg kunne godt tænke mig at komme dertil.”

Muhterem Musti Anik er muslim og har rødder i Tyrkiet. Han kom til Danmark som otteårig og har boet 37 år i Ikast. I alle årene er han kommet i byens tyrkiske moske, og de sidste fem år har han siddet i moskeforeningens bestyrelse, først som formand, nu som menigt medlem. I mange år har han været engageret i samarbejde med folkekirken i byen, ikke mindst med Karin A. Vestergaard, der frem til sommeren 2019 var sognepræst i Ikast Kirke. Nu er hun gået på pension efter 22 år, men hun er stadig aktiv i dialogarbejdet mellem krist-

ne, muslimer og hinduer i byen, og hun og Muhterem Musti Anik er jævnligt i kontakt.

Denne formiddag mødes de hos Karin for at fortælle om deres erfaringer med religionsdialog og samarbejde, og de hilser hjerteligt og udveksler nyheder om familie og fælles bekendte. Karin nævner en konference i Beirut, som hendes datter, der bor og arbejder i byen, har deltaget i, og hun fortæller, at hun og hendes mand, Kaj, snart rejser til Beirut for at besøge datteren og opleve byen. Det er det, der får Muhterem til at spørge interesseret til forholdene i den libanesiske hovedstad, og Karin spørger spontant: ”Vil du med? Vi er lige ved at bestille flybilletter. Min datter kan vise rundt og arrangere møder med forskellige folk.”

Muhterem er begejstret ved tanken, men kan ikke rejse med så kort frist. Han skal passe sit arbejde hos transportfirmaet DSV, og desuden har han allerede planlagt en rejse til Istanbul i juleferien. Hans familie stammer fra Konya i det centrale Tyrkiet, og der er han jævnligt for at besøge slægtninge. Men de seneste år har han også besøgt Istanbul en del gange og er blevet meget begejstret for byen.

"Vi kan lave en studierejse for muslimer og kristne til Libanon til næste år. Skal vi ikke det?" spørger Karin, og Muhterem er straks med på idéen.

NØGLEPERSONER GIVER TRYGHED

De taler lidt videre om idéen med en studietur, mens Karin serverer nybagte boller og kaffe. Så drejer samtalen sig over på deres samarbejde om at bygge bro mellem muslimer og kristne i Ikast.

"Vi har kendt hinanden i mange år, og der har været mange kontakter på tværs mellem muslimer og kristne og mellem den tyrkisk-muslimske menighed og folkekirken," forklarer Karin.

"I den forbindelse har det været meget vigtigt for mig at have nogle nøglepersoner, jeg kunne henvende mig til, nogle, jeg føler mig tryk ved og kan stille spørgsmål til, når der er opstået uklarheder eller misforståelser. Jeg kender en del personer, som jeg kan bruge på den måde, og en af de helt centrale er Muhterem."

Muhterem nikker. For ham er det også vigtigt, at han har en kontakt i folkekirken, som han er tryk ved, og som han ved, ikke deler de ofte meget unuancerede holdninger til islam, der er repræsenteret i medierne.

"Det er jo masser af negative historier og fordomme i medierne. For nylig var der en historie om det netværk af tyrkiske moskeer, som vi hører med i. I en artikel i en af de landsdækkende aviser fremstod det som om, vi er finansieret og styret af den tyrkiske stat og laver propaganda for præsident Erdogan og er imod kurdere og tilhængere af Gülen-bevægelsen, som Erdogan bekæmper.

Men det er helt forkert. Den eneste støtte, vi får fra Tyrkiet, er, at de sender en imam herop, og hans prædikener må slet ikke være politiske. Vores regnskaber sender vi ind til Kirkeministeriet. Og vi har adskillige kurdere i bestyrelsen. Men det ved de fleste avislæsere jo ikke, og så er det svært at gøre op med fordommene. Derfor betyder det rigtig meget, at jeg kender Karin og ved, at hun kender os og ikke lader sig forlede af det, der står i aviserne," siger Muhterem.

URO OM JULEFEST

Karin nikker og uddyber: "Den tillid, der er bygget op, når man har kendt hinanden gennem en årække, er vigtig. Især når der opstår misforståelser, eller der sker noget under overfladen, som ikke lige er til at gennemskue. Det seneste eksempel handler om vores julefest. De seneste 10-11 år har Ikast Kirke arrangeret en julefest for kristne og muslimer, hvor vi begynder i kirken med en andagt og fortsætter med spisning i kirkecenteret, julemiddag med kylling osv., så alle kan være med, der er ikke et gram svinekød i det, vi serverer. Så leger vi pakkeleg og synger en sang. Det er en rigtig hyggelig aften, og der plejer at komme mange muslimer. Men de senere år er nogle af de tyrkiske familier, som plejer at komme, faldet fra. Nogle af de kvinder, jeg kender fra Kvindernes mødested – et mødested, som blev startet af tyrkiske og danske kvinder for omkring 15 år siden – var med til at bage småkager til festen sidste år, men på selve dagen dukkede de ikke op. Jeg kunne ikke forstå hvorfor og fornemmede, at et eller andet lå og ulmede, og så bad jeg Muhterem hjælpe med at arrangere et møde med imamen, da vi skulle i gang med at planlægge dette års julefest."

Muhterem nikker og tilføjer: "Jeg kunne ikke selv komme sidste år på grund af arbejde, men jeg sagde til de andre, at det var vigtigt, at de mødte op." Karin fortsætter: "Det var godt at få et møde med imamen og finde ud af, hvad det handlede om. På mødet kom det frem, at han var faldet over be-

grebet 'julefest for kristne og muslimer'. Muslimer holder jo ikke julefest, som han sagde. Da vi skrev den overskrift, havde vi slet ikke det i tankerne. Men det skal vi helt klart gennemtænke, når vi arrangerer dette års fest. Det er en bagatel for os, så det kan vi sagtens ændre. Overskriften har været tænkt som inkluderende, men vi bliver nødt til at rette den til. Det blev klart efter den samtale. Og det viser meget godt, at vi løbende skal have den slags ærlige samtaler for at finde ud af, hvordan vi fortsat kan mødes i vores trosforskellighed, uden at vi generer hinanden."

Muhterem supplerer: "Jeg forklarede imamen, at det ikke var ment på en dårlige måde, for det er jo jeres helligdag. Jeg mener heller ikke, at der er noget forkert i den formulering, men det er der nogle, der synes. Der vil altid være nogle – både kristne og muslimer og andre – som kan blive stødt. Jeg husker en sag med en lærer, der var Jehovas vidner og ikke ville være med til et Luciaoptog. Man ser forskelligt på det. Jeg har et syn på det med julefesten, imamen har et andet syn, og vores formand i foreningen et tredje."

GRÆNSEN GÅR VED FÆLLES GUDSTJENESTE

Men hvor meget kan man som muslimer og kristne gøre sammen? Hvor går grænserne for Karin og Muhterem?

"Man kan gøre mange ting sammen, uden at det generer nogen. Om det er ramadan eller juledag," mener Muhterem. "Et par ord i en overskrift burde ikke betyde noget mellem os. Vil I kalde det fælles julespisning for kristne og muslimer, er det fint for mig. Og vi kan invitere til fælles spisning i ramadanen. Det burde ikke genere nogen. Men at holde gudstjeneste sammen tror jeg ikke, at vi kan. Vi kan være gæster hos hinanden. I min skoletid var jeg med til gudstjeneste mange gange, til konfirmation for mine klassekammerater osv. Det generer mig ikke. Jeg har ikke noget problem med at være i en kirke. Mange kristne kommer også i moskeen og ser, hvordan vi beder," siger Muhte-

rem og refererer til en beretning om en af de første kaliffer, Omar, der levede kort efter profeten Muhammeds død: "Han kom til Jerusalem og blev tilbudt at bede i en kirke der, og sagde i første omgang ja, for som muslim kan man bede hvor som helst. Men han undlod alligevel at bede i kirken, for han mente, at det kunne misforstås derhen, at muslimerne ville tage kirken fra de kristne. Derfor gjorde han det ikke. Men jeg synes ikke, at der er noget galt med, at man som muslim kommer i kirken."

Karin supplerer: "Det var faktisk en muslim, jeg sad ved siden af til en fest, der hjalp mig lidt på vej i forhold til at finde mine ben i det her felt. Han fortalte om sin kone, og jeg kunne høre på hendes navn, at hun var dansker. Så spurgte jeg, om hun var kristen. "Gid, hun var," sagde han og forklarede, at hun var kristen, men ikke for alvor troende eller praktiserende. Hvis hun havde været troende, havde de kunnet tale om troen, sagde han. Det har jeg tit tænkt på siden. Og min grundholdning i det her venskab og samarbejde mellem kristne og muslimer er, at vi mødes ikke som danskere og tyrkere og kurdere, men som kristne og muslimer. Det er troen, der binder os sammen. Selvom vores trosindhold er forskelligt, har vi det fælles, at vi tror på den ene gud, og det betyder meget. Selve det at Muhterem tror er en vigtig grundholdning, som jeg deler. Derfor mener jeg også, at det er vigtigt, at vi i dialogen og samarbejdet er meget tydelige i det, vi tror på."

Muhterem nikker, og Karin uddyber: "Når vi kommer i moskeen, tilretter I ikke jeres bønner efter, at der er kristne til stede. Og når vi har inviteret til julefest for muslimer og kristne, så har jeg over for menighedsrådet insisteret på, at så skal der være en optakt i kirken, for det er på grund af vores trosindhold, at vi fejrer jul. Der er så megen kulturel fejring af julen, og det er fint nok, men hvis jeg skal engagere mig som præst og kirke, skal jeg være tydelig om vores trosindhold. Det synes jeg er rigtig vigtigt. Det er egentlig det, jeg gerne vil

- uanset i hvilken sammenhæng, jeg er sammen med muslimer - være meget tydelig som kristen. Når jeg har det udgangspunkt, og Muhterem har sin muslimske tro som udgangspunkt, er der rigtig meget, vi kan dele."

Muhterem er enig. "Vi skal bo i det her land som kristne og som muslimer, og der mener jeg også, at nationalitet og farve har ikke noget at sige. Men det har betydning, at vi er her som kristne og muslimer. Vi bor alle i Danmark, og vi bør kunne tale sammen og være fælles om mange ting, så der ikke opstår misforståelser. Det nytter ikke, at vi lukker os inde og kigger på hinanden på afstand. Som borgere i samme land skal vi være åbne over for hinanden og samarbejde. Kender vi ikke hinanden, kan der nemt opstå myter om, at alle muslimer er ekstremister. Jeg kan godt forstå, at kristne kan få den opfattelse, hvis de kun kender muslimer fra medierne. Så det er vigtigt med åbenhed på begge sider, for ønsker man som kristen ikke at lære os at kende, har vi ikke en chance for at gøre op med alle myterne. Derfor betyder det meget, at der er folk som Karin, der går foran og viser åbenhed."

FRA BØRNEFØDELSER TIL DIALOGARBEJDE

For Karin er dialogarbejdet med muslimerne i byen opstået som en naturlig konsekvens af hendes hverdagserfaringer. Da hun flyttede til byen og blev sognepræst for 22 år siden, kom hun til at bo i en del af byen, hvor der boede mange indvandrere og flygtninge. På hendes børns skole var der mange børn med tyrkisk baggrund, og hendes børn fik klassekammerater og venner med muslimsk baggrund.

"Vi har altid gjort meget ud af børnefødselsdage, hvor vi havde hele klassen på besøg og inviterede forældrene til at hente og få kaffe, og på den måde fik vi mange muslimske familier ind i vores ind i vores hus; det var en gave, vi fik gratis. Muligheden for dialog og fællesskab blev næsten serveret på et sølvfad. Min mand var lærer på børnenes skole

og gik med i et integrationsudvalg sammen med en af vores gode venner med tyrkisk baggrund, og de fik arrangeret et program, hvor eleverne besøgte både moskeen og kirken og derefter kom op i kirkecenteret. Det var en stor succes, og bag efter var der nogle fra det muslimske fællesskab, der gerne ville gentage det. Det var som en dør, der blev åbnet, da vi besøgte hinanden i vores hellige huse. Og så voksede fællesskabet derfra."

Siden har Karin Vestergaard og skiftende samarbejdspartnere i den tyrkiske moske arrangeret en lang række aktiviteter, møder og dialogaktiviteter, ofte også i samarbejde med repræsentanter for den hinduistiske menighed i byen. Gennem en årrække har Karin været primus motor i et stort arrangement hvert andet år under overskriften "Tro møder tro", hvor skoleelever har fået viden om kristendom, islam og hinduisme via teater, debat, udstillinger, workshops og besøg i kirke, moské og tempel. Her har formålet primært været at oplyse og sprede viden og give eleverne respekt for hinandens religiøse traditioner og for religion i det hele taget. Typisk har forældrene også været indbudt til dele af arrangementet.

Kirken har givet et økonomisk bidrag til arrangementet, som også har været støttet af kommunen, og den tyrkiske moskeforening og repræsentanter for hinduerne i byen har bidraget med masser af frivillig arbejdskraft. Hele vejen igennem har Karin haft opbakning fra sit menighedsråd, og også hendes tidligere kolleger og sognemedhjælperen har bakket op og deltaget i dialogarbejdet.

"Når der er kommet en ny imam til byen, har vi inviteret os selv ned i moskeen og har overrakt den nye mand en bibel på tyrkisk og derefter inviteret vedkommende op at se kirken og kirkecenteret. Det er en meget vigtig praksis, som jeg håber vil fortsætte. Den har været med til at værne om det uproblematisk forhold, vi har omkring skole-kirke arbejdet," fortæller Karin.

MISSION OG OMVENDELSE

Men en ting er oplysning, fælles middage og besøg i hinandens hellige huse, hvor oplysning og dialog er i højsædet. Noget andet er de teologiske uenigheder og spørgsmålet om mission og konversioner. Hvordan forholder Karin og Muhterem sig til det af aspekt af religionsmødet?

Muhterem siger: "Som muslim har jeg ikke pligt til at missionere ved at gå fra dør til dør eller person til person og prædike islam. Især når det gælder de unge, kan du gøre hvad som helst – prædike og oplyse – men de følger deres hjerte, og sådan skal det også være. I moskeen har vi undervisning for de unge i weekenden, hvor de læser i Koranen, men der er ingen tvang, og de unge må vælge frit. Sidste søndag var min søn fx træt og tog ikke af sted til undervisning, og jeg prøvede ikke at presse ham, for så virker det bare modsat. Som minoritet kan man selvfølgelig godt være bekymret for, om ens børn bliver påvirket af flertallet. Men for mig og de fleste i moskeen handler bekymringerne ikke om, at de unge kan finde på at blive kristne, men om at de kan risikere at få dårlige kammerater og ende i kriminalitet eller narkomisbrug. Og hvad det angår, kan det være meget værre, at de får dårlige kammerater med muslimsk baggrund. Mine tre sønner har altid haft danske venner, og det er jeg glad for, for jeg kan godt lide deres venner. Min ældste søn går da også i byen med sine venner, og han drikker sikkert også lidt alkohol, selv om han egentlig ikke må det som muslim. Men så længe han ikke kommer ud i noget skidt, er det ikke afgørende for mig. Du kan ikke banke religion ind i de unges hoveder, de følger deres venner, og sådan er det for både danskere og tyrkere, kristne og muslimer."

Karin siger: "Jeg har i flere sammenhænge – også i forhold til skiftende imamer i den tyrkiske moske – sagt, at i religionsmødet er det mit ønske, at der er så stor åbenhed som muligt. Er der det, kan du som muslim sige til mig, at du egentlig har et ønske om, at alle mennesker bliver muslimer, og jeg

kan som kristen stå ved, at jeg egentlig har et ønske om, at alle mennesker bliver kristne. Når jeg er glad for min tro og den frihed, jeg oplever i mit liv med Gud, og når jeg er så jublende glad for det, så ville det være super egoistisk af mig, hvis jeg ikke gerne ville dele det med andre. Og jeg er sikker på, at enhver muslim tænker akkurat det samme. Det er fantastisk, at vi kan stå over for hinanden og tænke det og sige det højt og samtidig vide, at det hverken er dig eller mig, der kan skabe omvendelse, men kun Gud."

Muhterem nikker: "Vil nogen gerne høre om islam, fortæller vi gerne. Men det er Gud, der bestemmer, hvis hjerte der skal omvendes. Det er der et citat om i Koranen. Vores profet Muhammed blev altid ked af det, når han ikke kunne få folk til at tilslutte sig islam. Men i Koranen står der, at det er mig – altså Gud – der bestemmer over hjerterne, og hvem der skal omvendes. Har nogen lyst til at blive kristne, accepterer vi det."

EN KOMPLICERET SAG OM DÅB OG ISLAM

Karin og Muhterem har ikke oplevet, at medlemmer af deres menigheder er konverteret og har tilsluttet sig 'den anden side'. De nævner begge, at der er en del asylsøgere og flygtninge med muslimsk baggrund, der er konverteret til kristendommen, og Muhterem kender også til enkelte tyrkere andre steder i landet, der er blevet kristne. Karin fortæller, at hun har haft samtaler med en flygtning fra Afghanistan, som er konverteret, men er bange for repressalier fra andre afghanere og derfor ikke tør stå frem med sin kristne tro. Og Muhterem har haft kontakt med en dansk mand, der er meget interesseret i islam, men indtil videre er afstået fra at konvertere, fordi han er bange for at blive gjort til grin blandt sine kristne venner og bekendte.

Begge kender til en del par, der er gift på tværs af religion, både muslimske kvinder, der er gift med kristne mænd, og omvendt. Men de er kun stødt på få dilemmaer eller konflikter i den sammen-

hæng.

Karin fortæller, at hun har været i en enkelt situation, hvor hun var i tvivl om, hvordan hun skulle agere som præst: "En af mine gamle konfirmander ringede og bestilte dåb til sin datter. Jeg vidste, at hun var gift med en muslim fra Iran og tænkte i første omgang, at de måtte have haft en god samtale om det, inden hun ringede til mig. Da de så kom til samtale hos mig, forklarede jeg dem, at det skulle være moren, der bar barnet, fordi faren som muslim ikke kunne bære barnet ved dåben. Det var helt fint for dem. Men så sagde moren, at hun faktisk var blevet muslim. Hun var ikke muslim i hjertet, men af respekt for slægten i Iran, hvor mandens forældre stadig bor, var hun konverteret på papiret. Hun havde kontaktet en shiitisk moske i København og havde fået et papir på sin konvertering. De havde ikke vejledt hende eller talt med hende om konsekvenserne. Det synes jeg i sig selv er dybt kritisabelt. Moren anede ikke, at hun som muslim ikke længere kan være medlem af folkekirken. Og det var rigtig vigtigt for hende, at barnet blev døbt. For faren var det også helt fint, for han var kulturmuslim og havde det fint med kirken; han havde været med til julegudstjenester en del gange, når de besøgte hendes forældre til jul. Jeg havde mange overvejelser og frarådede dem så at få barnet døbt, for jeg tænkte på konsekvenserne, hvis de tog barnet med til Iran, og moren fx døde. Så ville det barn som kristent formodentlig være ilde stedt. Samtidig var den hellige handling og traditionen med dåbskjole osv. vigtig for dem. Så jeg kontaktede en bekendt, der er ekspert i religionsmøde, og vi blev enige om en model, som jeg allerede havde tænkt på, nemlig at jeg velsignede barnet i form af en barnevelsignelse som den, de bruger i baptistkirken, hvor de jo ikke har barne dåb. Jeg brugte simpelthen baptisternes ritual, og inden fik jeg biskoppens godkendelse af det."

Muhterem kommenterer: "Som muslim behøver man ikke at have papir på sin tro. Man skal sige trosbekendelsen og have det skrevet i sit hjerte.

Det er nok."

Karin siger: "Men jeg undrer mig alligevel over, at en moske lader en ung kvinde konvertere på den måde uden at give mere oplysning eller følge op på det."

SPØRGSMÅLSTEGN VED MUHAMMED

Ærlighed i religionsmødet betyder meget for både Karin og Muhterem, og ærlige samtaler om teologiske uenigheder er mulig, når man kender hinanden og har tillid til hinanden, mener de. Så kan man tale om de afgørende trosforskelle, som ikke forsvinder, fordi man spiser og fester sammen.

Karin siger: "Mit venskab med muslimer har indflydelse på mine egne teologiske refleksioner. For mig er Jesus omdrejningspunktet, og jeg stiller mange spørgsmålstegn ved profeten Muhammed. Jeg kan se, hvordan han har suget til sig af hele den kristne tradition, og jeg kan ikke tillade mig at sige, at han ikke har haft en åbenbaring, for det er der stadig mennesker, der får også i dag. Men det trigger mig, at en profet kan få en åbenbaring, som er så modsat det, jeg oplever ved Kristus. Det er et kæmpe paradoks, som jeg aldrig bliver kvit. Det er noget, jeg aldrig nogensinde kommer til at få nok indsigt i, til helt at forstå. Jeg må lade det ligge og tænke, at Guds veje skal jeg ikke styre og kommer aldrig til at kende. Og så må jeg holde mig til det vigtige, det liv jeg gerne vil leve i Kristus, og så ellers bruge mine muligheder for at have venskaber og åbenhed i forhold til muslimer. Jeg har respekt for det trosliv, som muslimerne har, og alligevel så tænker jeg, at det kunne være godt, hvis de oplevede den befrielse, vi har i vores kristne tro."

Muhterem replicerer: "Der findes også befrielse i islam, men mange gange bliver Koranen misforstået af både kristne og muslimer. Den kan være meget svært at forstå, og derfor findes der mange fortolkninger. Et eksempel er, at der i Koranen står, at en kvinde skal arve halvdelen af det, en mand arver. Det kan lyde, som om kvinden bliver opfattet som mindreværdig. Men det skyldes, at

manden er forpligtet til at forsørge sin kone og sin mor og sin søster. Derfor skal han have mere i arv. I forhold til Jesus tror vi på ham som profet, men ikke på, at han var Gud søn. Vi mener, at Gud er helt anderledes end mennesker, og derfor kan vi intet vide om, hvordan han ser ud. Men jeg vil ikke sige, at Karin tror på noget forkert. Hun har sin tro, og jeg har min. En overlevering om, hvad profeten Muhammed har sagt, fortæller, at han har sagt, at man skal vise respekt over for andre religioner, så de andre kan vise respekt over for én selv."

MEDIESTORM OG MUHAMMEDTEGNINGER

For Karin og Muhterem er det ikke svært at vise gensidig respekt i deres direkte relation. Men hvordan påvirker mediernes omtale af islam og af konflikter mellem kristne og muslimer klimaet i Ikast og mellem deres menigheder?

"Mediernes omtale får mig ikke til at tænke, at kristne generelt er fjendtlige over for muslimer. Der er journalister, der gengiver fejlagtige påstande, og der er kristne, som tror på dem. Men jeg vil ikke give op eller lade mig bremse af fordomme. Tværtimod viser det, at det er vigtigt, at vi bliver ved at være åbne. Jeg synes også, at folk i min menighed generelt er åbne og positive. Vi ved, at hvis vi lukker os om os selv, skyder vi os selv i foden. Vi er jo et mindretal her og har brug for, at flertallet accepterer os."

Karin mener heller ikke, at medieomtalen og nationale og internationale konflikter mellem muslimer og kristne generelt påvirker klimaet mellem muslimer og kristne negativt. Men hun husker alligevel et par eksempler på det modsatte.

"For et par år siden foreslog imamen i den tyrkiske moske, at vi skulle lave et arrangement under ramadanen, hvor man kunne komme på besøg i moskeen og komme til ramadanmiddag. Vi var med på ideen, og vi inviterede biskoppen og lokale politikere. Men så blev det aflyst, fordi I var bekymrede for, hvilken medieomtale der kunne komme ud af det."

Muhterem nikker: "Det er rigtigt. Arrangementet var min ide. Men lederen af det netværk af tyrkiske moskeer, som vi er en del af, blev i den periode fejlciteret i en avisartikel, og det fik store konsekvenser for ham, og derfor turde imamen ikke risikere noget."

Karin nikker. "Det kan jeg fuldt ud forstå, og det minder mig om, hvad der også kan ligge i et venskab som vores: at man kan dele bekymringer med hinanden og støtte hinanden. Da karikaturtegningerne af profeten Muhammed blev offentliggjort tilbage i 2005. Jeg blev bedt om at komme ned til et møde med bestyrelsen i moskeen, fordi de havde behov for at tale med mig om det røre, som tegningerne havde skabt i Danmark og Mellemøsten. Det så jeg som en kæmpe tillidserklæring. Vi kunne trøste hinanden lidt, og vi talte om, at det ikke kun er muslimer, der oplever, at andre vader ind over deres meget følelsesfulde områder. Det oplever kristne også i form af fx gravskændinger. Det er en følge af, at vi lever i et samfund med ytringsfrihed og religionsfrihed, men også en følge af, at vi ikke altid er kloge nok som medmennesker. Efterfølgende arrangerede det muslimske fællesskab en fredelig demonstration på torvet, hvor jeg blev bedt om at sige noget, og for mig blev det en vigtig udadvendt aktion, hvor vi kunne vise, at vi støtter hinanden."

TROEN GIVER MEDANSVAR

Karin tilføjer, at der på sidste års konference i Kristen-Muslimsk Samtaleforum var en muslimsk kvinde, der efterlyste, at konferencerne og dialogen mandede ud i, at kristne og muslimer støtter hinanden som troende i et samfund, hvor religion kan være under pres.

"Det synes jeg er meget rigtigt," siger Karin. "Og det er også noget af det, vi forsøger her i Ikast. Som troende mennesker, uanset om vi er muslimer eller kristne, er vi fælles om, at troen giver os et medansvar for hinanden. Derfor må vi også bedrive fortalervirksomhed for hinanden. Jeg vil

gerne som kirke tale for, at muslimer har en plads i vores samfund, at moskeen hører med i vores by - og på samme måde med hinduerne. Det vil være meget uheldigt, hvis vi omvendt som troende begynder at modarbejde hinanden."

Muhterem smiler og svarer: "Når Karin taler sådan, varmer det i hjertet. Det betyder rigtig meget som mindretal, at nogen siger sådan. Som forening har vi heldigvis et godt samarbejde med kommunen og politikerne. Opstår der en mediestorm med negativ omtale af islam og muslimer, ved jeg, at mange folk i byen kender os og ved, hvordan vi arbejder. Det gør mig mere tryk."

Kaffen er blevet kold, og Karin fylder op med varm kaffe, mens snakken fortsætter om rejseoplevelser i Mellemøsten. Karin har besøgt Tyrkiet flere gange og bl.a. besøgt slægtninge til nogle af hendes muslimske bekendte i Ikast. Her har hun oplevet, at de har arrangeret besøg i både moskeer og kirker og fortæller, hvor rørt hun blev over, at de havde tænkt på at vise de lokale kirker frem. Muhterem fortæller, at han for nylig er blevet opmærksom på flere kirker i sin fødeby Konya og også kender til flere smukke kirker i Istanbul. Han opfatter kirkerne og de kristnes tilstedeværelse som en kulturel berigelse og er opmærksom på, at de kristne i Tyrkiet er i en absolut mindretalsposition, ligesom han som muslim er i Danmark.

Herfra glider samtalen naturligt tilbage til den nye ide, som denne formiddag samtale har plantet i dem: en fælles studietur til Libanon for kristne og muslimer.

"Det må være næste års projekt. Det kunne være super godt, men det vil kræve meget arbejde," siger Karin. Og Muhterem svarer uden tøven: "Jeg er med på det. Vi kan klare det sammen."

Oktober 2019

RAPPORTEN ER UDGIVET AF:

Stiftssamarbejdet Folkekirke og Religionsmøde
Peter Bangs Vej 5B
2000 Frederiksberg

www.religionsmoede.dk
mail@religionsmoede.dk

Denne rapport må kun gengives med tydelig
kildeangivelse.

Rapporten er sammensat og redigeret af:
Ane Kirstine Brandt
Layout og foto: Marie Skov
Foto: Mathias Svold, www.mathiassvold.dk



FOLKEKIRKE &
RELIGIONSMØDE